

הקדמה

הרב רפאל ויינגרטן

מאמר זה מציג מיזם רוחני-חינוכי המכונה 'חבורה בעבודת ד'; בכל שבוע אחד מבני חבורת הלומדים מציג נושא בתחומי האמונה ועבודת ה' ובעקבות הצגת הנושא מתקיים דיון וליבון לעומק. מאמר זה עוסק בבסיס הרעיוני של החבורה ומדגים תכנים שעלו במהלך שלוש חבורות שונות במהלך השנה.

הבסיס הרעיוני

התפיסה החינוכית והלימודית בבית המדרש 'תורת המדינה' היא, שהעיסוק בלימוד התורה מחולל שינוי בתפיסה הערכית של הלומד ומכוון אותו לרצון האלוקי. התוכנית הלימודית בבית המדרש כוללת לימוד תורה בעיון מתוך מגמה לחשוף את הערכים שבבסיס הסוגיות. לימוד התורה כמערכת ערכים בונה בלב הלומד שייכות, חיבור, נאמנות והתמסרות למערכת התרבותית של התורה, מוליד בו מוטיבציה וכלים להובלת תודעה חדשה. תודעה בה התורה מובילה את כל תחומי החיים. בכך, מעבר לקיום המעשי, הופכת התורה למצפן מוסרי ותרבותי עבור הלומד.

כחלק מהתוכנית הלימודית בבית המדרש, מאפשרת 'חבורה בעבודת ד' בניה ופיתוח רוחני על ידי לימוד תורה בחבורה, תוך ליבון וביורור סוגיות אמוניות, כלליות ופרטיות בעבודת ד'.

שאין התורה נקנית אלא בחבורה

הגמרא במסכת ברכות¹ מתארת דרשות חכמים בכרם ביבנה:

"תנו רבנן: כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי. פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו... ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: 'הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם'... הסכת - עשו כתות כתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה.

כדברי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב 'חרב אל הבדים ונאלו?' - חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה.

¹ סג ע"ב.

ולא עוד אלא שמטפשים, כתיב הכא 'ונאלו', וכתיב התם 'אשר נואלנו'. ולא עוד אלא שחוטאים, שנאמר 'ואשר חטאנו'."

המהר"ל מברר סוגיא זו במספר מקומות.

בפירושו למסכת אבות 'דרך חיים'² כתב:

"כי האדם אין לו שכל ברור בענינים העמוקים כי שכלו עומד בחומר, וצריך אל ריבוי תלמידים עד שבזה אפשר לו להגיע אל השכל האמתי".

בחידושי אגדות³:

"ולפיכך השגת השלימות אי אפשר שיהיה ע"י אדם אחד פרטי. כי כאשר האדם פרטי אי אפשר שיהיה שכלו שלם, רק כאשר הם רבים אז יש כאן שלימות השגה".

ובנתיב התורה⁴:

"ועוד כאשר נושאים ונותנים ביחד, הרי השכל הזה אינו שכל פרטי של יחיד ואם כן הוא שכל שהוא נבדל כאשר הוא נבדל מן היחיד הפרטי".

על פי המהר"ל, התורה היא שכל אלוקי נבדל ושורשה מעל ומעבר למושגי המציאות החומרית. החיבור בין נשמה אלוקית לגוף, מקשה על האדם להשיג את האמת הנבדלת של התורה. הנשמה בהיותה מחוברת לגוף, לא מצליחה לבוא לידי ביטוי באופן מטהר ומזוקק והמחשבה לא מצליחה להתמלא בעומק האלוקי שבתורה.

הקב"ה מורה לעם ישראל: 'הסכת ושמע ישראל' – 'עשו כתות וכתות ועסקו בתורה! לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה'. הכלי להשגת 'השכל הנבדל', להתעלות מעל החומר ולזיקוק המחשבה לכדי ערכים ומהויות אלוקיות הוא לימוד תורה בחבורה. הנשמה האלוקית בעם ישראל היא כללית ולכן מפגש בית מדרשי שעניינו לימוד תורה מתוך רצון עמוק ומסירות נפש לברר את דבר ה', הוא מפגש עליון שבו החלק הנשמתי בכל אדם ואדם בא לידי ביטוי בשאלה, בהסבר, בקושיא ובתירוץ. החלקים הנשמתיים של כל בני החבורה משלימים אחד את השני ומרוממים את המחשבה ואת ההתבוננות. יכולת ההבנה והתפיסה המשותפת מזדככת ונוצרת מציאות משותפת בה השלמות קרובה יותר. בני החבורה מצליחים להעמיק באופן משותף בתורת חיים⁵, ללבן ולזהות ערכים אלוקיים ולהמשיך אותם לתוך חייהם.

² פ"א מ"א.

³ בכורות ח ע"ב.

⁴ פרק ו וע"ע פרק ה'.

⁵ כך גם על פי גרסתו של המהר"ל (אבות פ"ו, מ"ה) במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם: ב'דיבוק חברים'.

פיתוח חזון אישי ויכולות תורניות

החבורה בעבודת ד' מכוונת למקום של בירור קבוצתי ועצמי. ליכולת לחשוב על נושא אמוני החל בעומק ובגובה של המושגים עצמם, וכלה בהבנה כיצד מיישמים עקרונות אלו במציאות החיים. הבירור בחבורה מעלה שאלות הן בנוגע למהות ולהגדרות עצמן והן ביישומן במציאות החיים.

הלימוד בחבורה דורש ומפתח יכולת העמקה ובירור. הוא דורש מהלומדים ומהמשתתפים לתכלל את התורה שלמדו, לסדר את מחשבותיהם, לברור עיקר מטפל ולייצר אמירה אמיתית על פי תורה איתה הם מזדהים.

אופי השיח והדיון מרגילים את המשתתפים לתכונות נפשיות של כנות ויושר פנימי, מחשבות על המקומות בהם אני נפגש בסוגיה הזו, מה משמעותה עבורי בעבודת ד' מה ההצלחות בתחום, באילו קשיים אני נתקל והאם יש מקומות שבהם אני נתקע? וזיהוי של נקודות משיקות נוספות.

התהליך המחשבתי מסייע לאדם לחשוב באופן עצמאי ולפתח חזון אישי - תכונות הנדרשות על מנת להיבנות לאנשים חושבים ופורצי דרך, הפועלים על מנת לקדם את חזון הגאולה. השותפות בלימוד חושפת את האדם למחשבות שלא היה מעלה בדעתו, שאלות שלא בהכרח היה מתעורר אליהן באופן אישי ודרכי התמודדות שיכולים לסייע לו בעבודת ה'.

השיח המשותף מלמד ומרגיל להקשיב, לחשוב, לסדר ולהביע רעיונות רוחניים. בכך מקיימים את הדרכת חז"ל שיהיו דברי תורה מחודדים על פיך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו⁶.

אין בית מדרש ללא חידוש. ההשתתפות וההקשבה יוצרות מפגש של עולמות פנימיים שהמכנה המשותף ביניהם הוא הרצון לעבוד את ה'.

נציג שלוש חבורות שהועברו על ידי לומדי בית המדרש. הצגת החבורות נערכה על ידי רישום נקודות בצורת דו שיח ולא סיכום כולל, על מנת לנסות להעביר את חוויית ההשתתפות בחבורה וההתפתחות של הרעיון הנידון (כדרכו של דיון בו לעיתים מתבררות נקודות שונות במקביל ולא באופן מסודר).

⁶ קידושין ל ע"א: "תנו רבנן: 'ושננתם' - שיהו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגם ותאמר לו...".